

Del consell de guerra a Pujol al Premi d'Honor de Porcel

Jordi Pujol va ser president de la Generalitat de Catalunya entre els anys 1980 i 2003. D'ençà que es va retirar de la política activa, es dedica, des de la fundació que porta el seu nom, a la promoció i la reflexió de (tal com diu ell mateix) l'IVA: les idees, els valors i les actituds. Baltasar Porcel és un dels escriptors més valorats i reconeguts de tota la història de la literatura catalana. I, per a reblar la seva carrera, fa poc que li ha estat concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Són amics de fa molts anys. Han compartit projectes, feines, ambicions, enemics. L'un s'ha lliurat en cos i ànima a la política i l'altre a la literatura i el pensament, però el polític té trets de gran creador —la força, la poesia de les il·lusions— i el creador té trets de gran polític —el pragmatisme intel·ligent, la capacitat per a contar i explicar la realitat, però també per apropiarse-la.

JORDI PUJOL: Jo vaig descobrir el Porcel l'any 1959, quan vaig llegir la seva obra de teatre *Els condemnats*. Em va agradar, encara que l'argument no era gaire sòlid. I ja aleshores vaig pensar que no es podria estrenar mai, perquè no podia ser que, durant tota l'obra, repiquessin les campanes.

BALTASAR PORCEL: Doncs al cap d'uns quants anys la varen estrenar.

J. PUJOL: Sí, eh. I què: varen tocar les campanes?

B. PORCEL: Només al principi i al final de la representació.

J. PUJOL: És clar, perquè tu, en escriure, ho exageraves. Sonaven tota l'estona perquè fos més obsessiu...

B. PORCEL: No, no. No ho exagerava. Passa que jo vaig escriure *Els condemnats* en una sola nit de Tots Sants, i les campanes no pararen de sonar ni un moment.

J. PUJOL: Així i tot, no ens vam conèixer personalment fins al cap d'uns quants anys, perquè poc després de descobrir-lo em van ficar a la presó, on

Jordi Pujol (Barcelona, 1930) i Baltasar Porcel (Andratx, 1937) són dos dels homes més importants de la història d'aquest país.

Per primera vegada, **EL TEMPS** reuneix l'ex-president de la Generalitat de Catalunya i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'enguany perquè conversin de política, de literatura, de la relació que els ha units durant tant de temps.

vaig passar-hi dos anys i mig. I després un any a Girona...

B. PORCEL: De la primera vegada que vàrem parlar, però, tu no te'n recordes. Era l'any 63, quan vaig fer una presentació a una llibreria de Barcelona —ara no en recordo el nom— del meu llibre *La lluna i el Cala Llamp*. Fou una presentació sense permís, on per cert assistí el senyor Francesc Maspons i Anglès, molt vell, que es pensava que parlaríem d'economia, o de dret foral mallorquí, i es trobà amb una novel·la de fantasmes i de contrabandistes. Doncs tu també hi vingueres. I jo, al cap d'un temps, vaig venir al teu consell de guerra.

J. PUJOL: Jo allà no et vaig veure, perquè estava capficat amb unes altres coses...

JORDI PUJOL

—Com veieu la vostra amistat, després de més de quaranta anys de relació? Vós, Porcel, un cop la definíreu de matrimonial...

B. PORCEL: Bé, això va ser una broma de la meua dona, un dia que en un acte públic ell em va retreure no sé què i jo li vaig respondre.

J. PUJOL: Deixant de banda més consideracions, a mi em passa que m'agrada el Porcel com a literat. No en sóc entès; per tant, no és cap honor, ni cap elogi. Després d'en Josep Pla —"després" potser només cronològicament—, és el millor escriptor català en prosa. Això a banda, però, el que m'agrada del Porcel escriptor és la potència. En la nostra cultura, hi ha una certa tendència al que en podríem dir "nyeu-nyeu". No sé si

s'entén l'expressió, una tendència a la fluïdesa, a la tebior, sense gosadia. Ell és tot el contrari. Val a dir també que en Porcel és bo quan la potència li surt bé. Un llibre que a mi no m'agrada és *L'emperador o l'ull del vent*. En canvi, *El cor del senglar*, *Olympia a mitjanit* o *Mediterrània. Onatges tumultuosos* em semblen extraordinaris. Per què? Perquè a banda de ser ben escrits, tenen potència. Aquesta potència també és als seus articles de *La Vanguardia*, que poden agradar o no agradar, que n'hi ha de millors i de pitjors, però que són potents. Jo sempre dic que és impossible d'escriure un article cada dia i no ser irregular; no es pot fer cada dia una obra mestra.

B. PORCEL: Això ho deia l'Eugeni d'Ors, que no es pot fer cada dia una obra mestra. I és molt cert. Però ho pots provar. I acostar-t'hi.

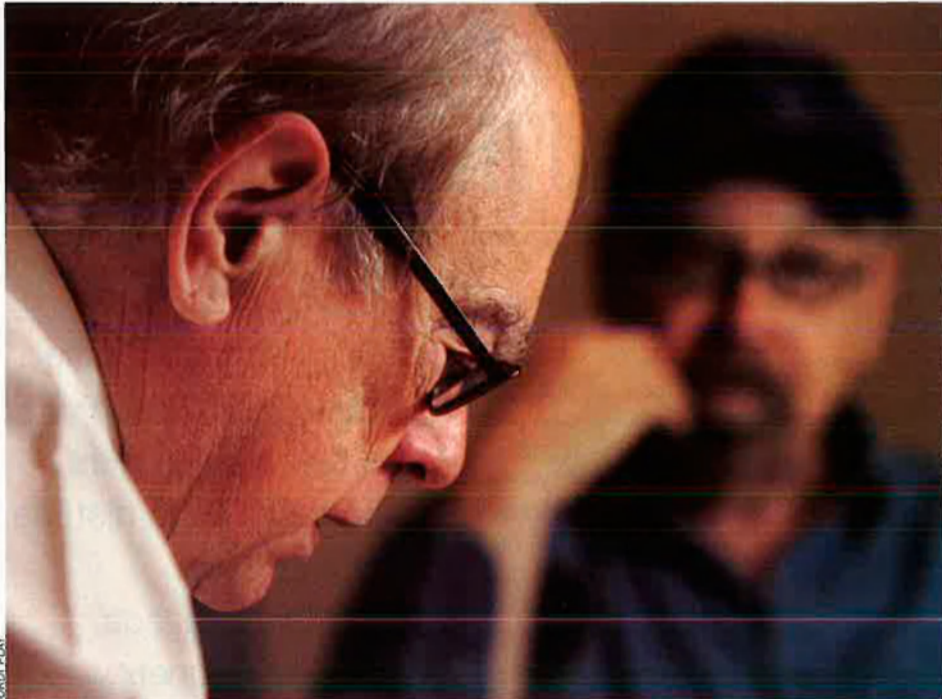
J. PUJOL: És cert, és cert... Bé, sigui com sigui, són uns articles que analitzen la realitat des de perspectives inèdites, poc corrents.

—**Sou força diferents, i així i tot heu col·laborat políticament durant molts anys...**

J. PUJOL: En un sentit polític estricte, no col·laborarem mai. Hem col·laborat molt en determinades qüestions, com ara alguns relacionats amb la Mediterrània...

B. PORCEL: Les nostres col·laboracions s'han centrat en temes de nacionalisme cultural, principalment. És a dir, han estat polítiques, però no de partit. Jo crec que el president Pujol —i això ho he dit i escrit nombroses vegades— ha estat el polític català més important dels últims quatre-cents anys. Concretament, des de Ferran el Catòlic, encara que molts catalans no creuen que sigui nostre.

J. PUJOL: Una de les coses més importants que férem plegats, i que va néixer d'una proposta del Porcel, fou un estudi titulat *Catalunya. Horitzó 2010*. Un treball de prospectiva, elaborat l'any 1992, en què intentàrem definir què podia —i què havia de— ser Catalunya l'any 2010. L'elaboraren en Jouvenel i la Maria Àngels Roque, la teva dona. Bé, hi plantejàrem cinc escenaris possibles. I ara ens adonem que quedarem curts. Vist des d'ara, la veritat és que fa escriure una mica... Han passat tantes coses, imprevisibles i tremendes. Allò que havíem previst en aquell estudi era vàlid fins a

l'any 2000. Fins aquell moment, havíem complert, si no el millor escenari, almenys un dels millors. Després tot es va desbordar; començaren a ocórrer fets que ja no controlàvem...

B. PORCEL: Quan jo vaig venir de Mallorca, no sabia què era el catalanisme ni m'interessava. Però vaig anar a parar a un grup de gent (on hi havia en Triadú, en Passola...) que, entre més coses, va fer que acabés assistint al teu consell de guerra. Bé: quan et vaig veure davant el tribunal, traient-te aquells papers que t'havies mig preparat i dient un discurs que et va acabar costant la presó, vaig quedar molt impressionat. Jo no havia vist mai una cosa així: la convicció, la defensa d'unes idees, la seguretat... Allò no existia, al meu món. I després, la nostra col·laboració es va afermar perquè les idees que anares tenint i posant en pràctica, incloent-hi Banca Catalana, em van semblar les més positives que hi havia en aquest país, les que més s'ajustaven a la realitat.

J. PUJOL: Sí, en aquella època ja emprenguérem força iniciatives junts.

B. PORCEL: De fet, jo vaig conèixer la meva esposa gràcies a un viatge a París que ens vas pagar tu, a mi i a en Josep Maria Castellet, perquè hi anéssim a propugnar la candidatura d'Espriu al premi Nobel.

J. PUJOL: Sí, ella hi estudiava amb el Raymond Aaron.

B. PORCEL: I amb l'Edgar Morin.

J. PUJOL: Déu n'hi do, eh!

B. PORCEL: Sí, Déu n'hi do... Una nena de divuit anys amb aquests dos grans personatges. I si havia pogut anar a París havia estat gràcies a una espècie de beca que tu i en Triadú li havíeu concedit.

—**A banda d'aquesta convicció, què va ser, Porcel, allò que més us va atreure —o convèncer— del Pujol polític?**

B. PORCEL: El fet de tenir idees, no només sobre Catalunya, sinó també sobre el món i l'ésser humà. I que no estava disposat a perdre temps en batalles poc sanes, inútils. En Prat de la Riba és molt important en la història de Catalunya. Però en Pujol ho és més; gràcies a ell, la Catalunya contemporània és molt més forta que no hauria estat. I la cosa més important és que, a la fi, se t'ha reconegut. Malgrat les crítiques ferotges que reberes durant tots els anys de president, la gent ara sap que, amb errors, el que feres, ho feres bé. I tots els qui estaven en desacord amb tu, quan han arribat al poder resulta que ho han fet pitjor.

—**Us separen alguns trets essencials: un (Porcel) ha fet bandera de l'amoralitat mentre que l'altre (Pujol) s'ha declarat sempre molt moral; un ha apostat per l'individualisme i l'altre pel comunitarisme cívica. Han provocat fregades, aquestes diferències?**

B. PORCEL: Fregades, no. Punts de vista diferents, sí. Una cosa que a la gent li costava d'entendre és que, mentre treballàvem a l'Institut de la Mediterrània o en algun altre assumpte, des del diari jo continués donant la meua opinió —criticant o elogiant— sobre l'actuació del president de la Generalitat. No podien entendre que ell ho permetés, ni que la nostra relació continués essent bona. Els països, però, no es creen amb submissió.

J. PUJOL: Sí, a mi el Porcel m'ha criticat sovint, a vegades amb raó i a vegades sense. Però en aquests moments, hi ha un fort ambient de decepció i bona part de culpa recau en la gent que mana actualment i en les idees que han tingut aquesta gent, i que durant anys han anat aplicant. Perquè si bé no manaven a la Generalitat, manaven a l'Ajuntament...

B. PORCEL: A la Universitat...

J. PUJOL: A tot arreu, excepte a la Generalitat. Ara bé, una part de la decepció també ha de recaure sobre meu, sobre el meu partit i el món que represento, o que representava. Jo sé quins errors he comès, encara que també sé quines limitacions ha tingut el meu poder. Per tant, com dic, entenc que m'hagin criticat. Ara bé, nosaltres vàrem ser capaços de crear un projecte de país del qual molta gent diversa va arribar a sentir-se'n part. No fa gaire, em vaig trobar un home pel carrer, que em va aturar

i, en castellà, va dir-me: "Yo a usted no le voté nunca, pero mientras fue el presidente, yo tuve la sensación de que era mi presidente." És molt bonic, això, eh! I és cert que ja em podria haver votat, no? Però bé, vàrem aconseguir que el país no s'esberlés, que hi hagués un projecte comú. Ara, en el futur, ja veurem què passa...

B. PORCEL: Un dia, érem amb el Sergio Vila-Sanjuán, fill d'un escriptor castellà que havia arribat a Catalunya després de la guerra, i escoltàvem algú que criticava TV3 i la immersió lingüística. I ell va reconèixer que les crítiques eren injustes perquè, gràcies al Pujol, ell havia pogut acabar participant del país, de la política i de la literatura catalana. Això em va xocar, perquè em va semblar molt encertat, molt significatiu i molt important.

—**President Pujol, abans heu parlat d'uns fets que no havíeu previst, que feren que les coses es descontrolassin. A quins fets us referíeu?**

J. PUJOL: Són fets molt diversos, i no necessàriament negatius. Passa que ens han capgirat totes les previsions. De tots aquests fets, el que menys mal ens fa és el fenomen de la globalització, que tampoc no és que ens agafés desprevinguts: com a president, jo l'any 1989 vaig anar a la Xina, perquè sabia que seria un país important en un futur, i algú em va retreure que no hi tenia res a fer. Un

altre fet que tampoc no ens ha fet mal ni bé, però que ens obliga a fer esforços per adaptar-nos a un nou panorama, és l'aparició de les noves tecnologies i les conseqüències econòmiques d'aquest fenomen. Un altre fet important és la immigració. Jo l'any 90 vaig dir al Parlament de Catalunya que s'havia acabat parlar d'immigració, que aquí hi havia una gent vinguda de fora que s'havia adaptat més o menys, però que els seus fills i néts nascuts aquí eren plenament catalans. L'any 98, però, varem començar les grans onades immigratòries de fora de la península, i era el moment d'afrontar la nova realitat. Entre tots ho vàrem fer molt malament: el món polític, però també el mediàtic i l'intel·lectual, amb la demagògia bonista del "papers per a tothom".

B. PORCEL: Respecte a la immigració, aquí hi va haver un temps en què això es tractava en pla pintoresc. El que va fer Candel amb *Els altres catalans* era com *La cabana de l'oncle Tom*: l'immigrant que es feia el gracioset i que ja estava tot arreglat. I això ja es veia que era fals. Perquè molts d'aquells, al cap dels anys, ha resultat que no eren —ni volien ser— "els altres catalans".

J. PUJOL: Jo no hi estic d'acord, amb això: n'hi ha molts que sí.

B. PORCEL: N'hi ha molts que sí, però la majoria... Bé, la majoria ja es veu. Un altre miratge que ens ha fet cometre molts errors va ser pensar que, amb les autonomies, Catalunya seria cada vegada més forta i Espanya s'acabaria desfent. I ha estat tot el contrari.

J. PUJOL: Sí. A Madrid li han anat molt bé les autonomies, perquè s'ha pogut desempallegar de molts dels seus problemes. En qualsevol cas, des del punt de vista nacional català l'autonomia era necessària, i continua essent un bon camí. Després pot ser que ens hi extraviem, o que el camí es torni massa estret o que ens el tallin amb una tanca i no siguem capaços de saltar-la, però amb el camí almenys podem caminar, és a dir, podem defensar la pròpia identitat i tenir un projecte de futur, que faci sentir als ciutadans d'aquest país que val la pena de formar-ne part. Ara bé, una cosa és segura: des de l'any 79, Catalunya ha fet molt més per Espanya que no Espanya ha fet per Catalunya.

B. PORCEL: I un tercer error va ser, des del meu punt de vista, que es va creure

excessivament en la força de la cultura de masses per fer el país, i que en canvi no es va prestar gaire atenció als continguts. Als instituts de secundària, les obres que els professors feien llegir als seus estudiants no eren les millors, sinó les més fàcils i més assequibles. Per què? Perquè amb prou feines si sabien català, es deia. Mentre en castellà els estudiants llegien Azorín, Baroja i més autors bons, en català es donava a llegir faramalla.

—És un dels retrets que es fan als governs de Pujol, que no es prestà gaire atenció a la cultura.

B. PORCEL: Sí, però l'esquerra també manava molt, i no ho feren pas millor. A la Generalitat, hi hagué un afany de conquerir el carrer: es preocuparen per la llengua, es dedicaren a la televisió. Que estava bé, però hi fallaven els continguts. Ara bé, mentre això passava, l'esquerra actuava amb total sectarisme. Una de les coses que a mi més m'ha perjudicat és haver estat amic d'en Pujol.

J. PUJOL: Segur, segur.

B. PORCEL: O que ell un dia digués que jo era un bon escriptor. No me'n queixo: cadascú juga la carta que vol, i no em peneix de res.

J. PUJOL: Però tu ets un triomfador, si bé és cert que vares haver de lluitar en contra d'aquest handicap.

B. PORCEL: Sí, hi vaig lluitar amb ganes i totalment convençut del que feia i, si et foten, doncs fot-la tu també! Bé, l'esquerra té una gran responsabilitat en tot això, perquè desprestigià deliberadament el catalanisme que funcionava més bé: el catalanisme que entroncava amb la Generalitat recuperada, un catalanisme que no solament era una ideologia, sinó que era tot un món. Perquè, coi, aquí es va construir un món! No hi havia gairebé res. Sí, hi havia l'Espriu, però interessava quatre gats, no ens enganyem. El món que es va construir no era perfecte, evidentment, però era molt més que allò que hi havia. La qüestió, però, és que aquest món va ser atacat sense pietat per unes raons purament partidistes i d'ideologia política. L'esquerra estava convençuda que el pujolisme era una cosa antihistòrica, antinatural.

J. PUJOL: Un parèntesi, deien. Un parèntesi estrany...

B. PORCEL: Sí, exacte. I el desprestigi que varen crear encara es paga. Totes

J. Pujol: "Després del 2000, tot es va desbordar"

les discussions que ara sorgeixen sobre la qüestió del castellà i dels escriptors que escriuen en castellà, no és a causa del fet català, sinó a causa d'aquells que van voler presentar tot allò català com una cosa defectuosa, irrisòria, domèstica, melindrosa. Foren uns atacs, a més, que entraren al camp personal. La seva dona, per exemple, que conec de fa molts anys, és una persona inquieta, amb força, que treballa, que llegeix...

J. PUJOL: Una dona amb geni.

B. PORCEL: Amb geni, sí. Doncs coi, la varen convertir en una mena de...

J. PUJOL: D'Evita.

B. PORCEL: Sí, de personatge ridícul. Això va ser injust, brutal. I, pel carrer, a tu t'anaven cridant: "Banquer!, banquer!". Un cop vares dir que havies vist l'odi en algunes mirades.

J. PUJOL: Exactament.

B. PORCEL: Doncs jo igual: jo he vist l'odi. Bé: ara tampoc no es tracta de recuperar velles bregues... Però molesta, per exemple, que amb l'Institut de la Mediterrània féssim molt bona feina, i tanmateix molta gent digués que només era una paradeta que el president de la Generalitat havia muntat al seu amic.

J. PUJOL: Mira, l'altre dia em vaig trobar el conseller Tresserras i vàrem parlar sobre el Premi d'Honor que, a la fi, t'han concedit. Ell deia: se'l mereix molt. I es preguntava per què no te l'havien donat fins ara. I jo li vaig dir que era pel sanedrí. Què és el sanedrí? Aquells que, cada vegada que parlaves d'en Porcel, si no canviaven de cara, arrufaven el nas.

—Tots dos heu conegut i tractat molts personatges potents, i poca gent negaria que a vosaltres dos també se us pot definir així. Què creieu que defineix els grans homes?

B. PORCEL: Una força física i intel·lectual. Una capacitat per a agafar la realitat i convertir-la en una idea mental, i

B. Porcel: "Els països no es creen amb submisos"

alhora una capacitat per a convertir les idees mentals en realitats. Tant en política, com en literatura, com en art. Qui té una fe, i treballa per realitzar-la: això és un gran home.

J. PUJOL: Jo diria que cal tenir una passió. O una ambició. Una passió que es consagra a una pàtria, a una religió, a una obra d'art, a la humanitat. L'ambició també pot ser estrictament personal; totes les ambicions sempre tenen alguna cosa d'estrictament personal; a vegades passa, però, que una ambició personal acaba reportant grans resultats, o grans conseqüències històriques.

B. PORCEL: Un cas seria Carlemany, que més que no pas tenir un gran projecte va respondre als desafiaments —atacs, intents exteriors de conquesta— amb què anava topant.

J. PUJOL: O Napoleó, que no era cap revolucionari i que, inicialment, no era ni tan sols cap patriota. Era pura ambició personal. I una gran astúcia. I ímpetu.

—Creieu que en general avui la gent és més tova —té menys caràcter i menys ambició i menys capacitat de sacrifici— que no pas abans?

J. PUJOL: Sí, però això passa a tot Europa. Hi ha una renúncia a assumir responsabilitats. I el nostre problema és que, com que Catalunya és un país fràgil, té més dificultats per a superar-ho que no pas França, posem, un país important que ho pot aguantar tot.

B. PORCEL: També hi ha hagut una banalització de l'individu, amb tot això dels cotxes i de les televisions. Abans, hi havia unes metes —que podien ser religioses, o culturals, o polítiques— que constituïen una vida més alta, com deia sant Pau. Abans hi havia molts elements que, d'una manera o d'una altra, tenien el propòsit de trempar els caràcters dels nois. Avui, en canvi, crec que això ja no existeix.

J. PUJOL: La vida més alta, sí: la vida més alta. Que no necessàriament ha de ser religiosa. Per anar pel món, però, cal sentir que tens l'obligació de fer unes determinades coses. Jo em sento obligat a fer això que faig; com si algú m'hagués de demanar comptes. No sé qui: el país, els meus conciutadans, la història, jo mateix... Per anar pel món, cal autocrítica i convicció.

Pere Antoni Pons